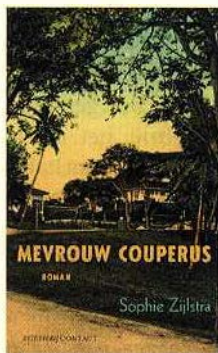

Roman op krukken

Sophie Zijlstra
Mevrouw Couperus.
Roman
Uitgeverij Contact
192 pagina's, € 16,90

Er wordt gewerkt aan een bescheiden traditie van boeken over 'de echtgenote van' of 'het kind van'. Nelleke Noordervliet schreef in romanvorm de biografie van Tine, de eerste vrouw van Multatuli. Randal Keynes, de achter-achter-achterkleinzoon van Charles Darwin, schreef een biografie van de dochter van Darwin. Kerstin Holzer maakte een intrigerende biografie van Elisabeth Mann en Carol Loeb Shloss publiceerde een adembenemende biografie van James Joyces dochter Lucia. En nu is er dan een roman naar het leven van mevrouw Couperus.

In 1960, zevenendertig jaar na de dood van haar man Louis Couperus, stierf Elisabeth Couperus-Baud. De biografie van Couperus, Frédéric Bastet, noemt in zijn biografie uit 1987 veelvuldig haar naam, maar toch is Elisabeth een fletse figuur gebleven. Wat we weten, is dat ze als vertaalster actief was en dat Louis haar neef was, met wie ze al in Indië op jeugdige leeftijd, verkleed als respectievelijk page en markiezin, naar de sociëteit ging.

Mevrouw Couperus van de debutante Sophie Zijlstra zou niemand willen en kunnen lezen die nooit van Louis Couperus heeft gehoord. Er wordt over een echtgenoot gesproken die 's avonds *De stille kracht* voorleest. Het onderwerp van het verhaal is het waarschijnlijk nooit geconsumeerde huwelijk van de Couperusjes en hoe Elisabeth met dit gemis omging. Natuurlijk gaat het daarom ook over de homoïsexualiteit van Louis Couperus. Op impliciete wijze wordt de eenzaamheid van Elisabeth beschreven, door te verhalen over haar man die vage contacten met andere mannen onderhoudt, 's nachts wegblijft of laat op de avond nog even 'ergens' heen gaat. Mevrouw Couperus kan er niet meer tegen en raakt tijdelijk verlamd van de 'nerf-

jes'. Mevrouw gaat naar een dokter in Den Haag en diestelt haar de eenvoudige vraag: 'Waarom denkt u, mevrouw Couperus, dat u niet meer kunt lopen?' De rest van het boek is zo ongeveer een antwoord op deze vraag.

Behalve hele en halve gedachten over wat zij allemaal tegen de dokter zal gaan zeggen en zal verzwijgen, krijgen we ook te lezen wat er zich waarschijnlijk in het hoofd van de dokter afspeelt. 'Deze vrouw is een typische hysteric. Haar onbevredigde verlangens en onrealistische toekomstdromen hebben haar benen lamgelegd alsof de beperkingen van het lichaam de geest moeten attenderen op haar eigen beperkingen. Alsof dit nog niet genoeg is, dames en heren, is deze mevrouw getrouwd met een van de grootste schrijvers van onze tijd.' Zo zal er inderdaad door de buitenwacht over haar gedacht zijn. Maar het is jammer dat duidelijkheid kennelijk niet Zijlstra's doel is. In deze roman van bescheiden omvang staan een proloog, authentieke brieven van Couperus aan zijn uitgever L.J. Veen, een epiloog, een naschrift, een dankwoord, een literatuurlijst en het nogal impliciete verhaal van Zijlstra. In een van die brieven staat dat mevrouw Couperus na een maand verlamd te zijn geweest 'dankzij suggesties en hypnose van dr. Bende' weer kon lopen.

Zijlstra doet in verzonden medische verslagen, door Bende opgesteld, verslag van de gesprekken die de dokter met Elisabeth voert. 'Voor de verlamming is geen medische verklaring.' Veel van de opmerkingen die Bende maakt, komen uit de documentatie over Couperus, zoals de wetenschap dat mevrouw Couperus behalve een vertaling ook één kort verhaal en een reisbrief publiceerde. De dokter noemt dat toch verdienstelijk, maar mevrouw is ook niet van gisteren en antwoordt ironisch dat

het inderdaad een verdienste is om een verhaal gepubliceerd te krijgen op voorspraak van Louis Couperus.

Verwarrend en voor de vorm van een roman niet aantrekkelijk is de stijlfiguur dat mevrouw onder hypnose allerlei waanvoorstellingen uitspreekt. Je moet de biografie van Bastet wel erg goed gelezen hebben om het onderscheid tussen waarheid en fictie te kunnen maken. Belangrijkste bezwaar van deze roman is de geconstrueerde tegenstelling tussen twee karakters die nergens 'invoelbaar' wordt: een jonge vrouw die als een Eline Vere wegteert omdat er geen passie in haar leven is tegenover de bronstige echtgenoot die avond na avond liefdesavonturen beleeft. Alleen in een van haar laatste sessies met Bende komt die tegenstelling een beetje tot leven, als mevrouw Couperus 's nachts in de tuin Louis met een andere man ziet. Of heeft ze het gedroomd? Maar dokter Bende spreekt uiteindelijk heldere taal: 'De wrange waarheid van dit huwelijk, de grote schrijver die zich tot mannen aangetrokken voelt.' Als Couperus aan het einde van zijn leven ziek wordt, verzorgt Elisabeth hem liefdevol. Ze is gelukkig, want voor het eerst geeft haar man zich volledig aan haar over.

Zijlstra zegt in een naschrift dat ze een roman en geen biografie heeft geschreven. Als we dat serieus nemen, dan moet de conclusie toch zijn dat het een roman op krukken is. De wereld die de schrijfster oproept, is te impliciet en te houtserig om ons werkelijk te kunnen boeien. De documentaire waarde van dit boek is wel dat Sophie Zijlstra heeft aangetoond dat mevrouw Couperus altijd in de schaduw van haar man heeft geleefd, en dat de biografie van Couperus haar daar ook niet uit heeft kunnen halen.

Hans Renders